

Interconexiunea între curriculum-ul disciplinei de studiu și finalitățile procesului educațional

E.Muraru, dr.conf., șef Secție Formare Continuă

Finalitățile educației reprezintă orientările asumate la nivel de politică a educației în vederea realizării activității de formare/dezvoltare a personalității umane conform anumitor valori angajate în proiectarea sistemului și a procesului de învățământ.

(Sorin Cristea)

Rezultatele învățării sunt exprimate în termeni de competențe:

- competențe cognitive;
- competențe funcționale;
- competențe profesionale personale.

Fiecare nivel de referință din CEC cere o descriere a ceea ce este distinct calificărilor ce sunt clasificate un anumit nivel. Pentru a distinge cele 8 niveluri ale CEC au fost elaborați anumiți indicatori de referință, descriptori care reflectă rezultatele învățării indiferent de contextul instituțional sau educațional.

Competențele generale reflectă esența pregătirii profesionale la un anumit nivel (licență, master, formare profesională continuă etc.).

Conform proiectului Tuning, competențele generale pot fi clasificate

- a) instrumentale: abilități cognitive, metodologice, tehnologice și lingvistice
- b) interpersonale: abilități personale de tipul celor sociale(interacțiune socială, cooperare, etc.)
- c) sistemice: abilități și deprinderi holiste. Deținerea acestor competențe este posibilă în baza primelor două tipuri de competențe.

Un mecanism de formulare a calificărilor îl constituie „descriptorii Dublin” acceptat de mai multe țări ce propune următoarea clasificare a competențelor: [2, p. 11-12]

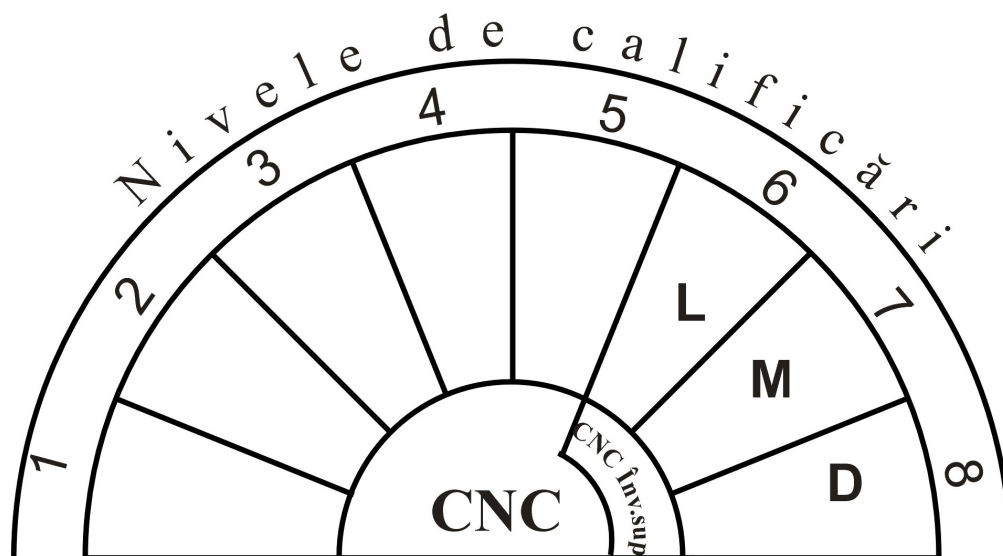
- a) cunoaștere și înțelegere
- b) aplicarea cunoștințelor
- c) abilități analitice și predictive
- d) abilități de comunicare
- e) abilități de învățare (a învăța să înveți).

Prin îmbinarea taxonomiei competențelor rezultată din Proiectul Tuning și a descriptorilor Dublin, Cadrul European al Calificărilor a determinat următoarea clasificare a competențelor generale: [2, p. 12]

1. **Cunoștințe**
2. **Deprinderi**
3. **Competențe personale și profesionale**

- a) *autonomie și responsabilitate*
- b) *abilitatea de a învăța*
- c) *competențe sociale și de comunicare*
- d) *competențe profesionale*

În Spațiul European al Învățământului Superior (SEIS) calificările sunt structurate în trei nivele: Licență, Masterat, Doctorat, fiind relevante pe piața muncii și primele două Licența și Masteratul cuantificate în Credite academice, respectiv 180-240 credite (L) și 90-120 credite (M). [1, p. 28]

Structura națională a calificărilor presupune o descriere sistematică a calificărilor oferite de un sistem de învățământ în care toate achizițiile procesului de formare sunt cuantificate și interrelaționate. Ele sunt corelate în arhitectura comună a calificărilor din Spațiul European al Învățământului Superior și au următoarele structuri:

- Domeniul de formare profesională
- Caracteristici, termeni de realizare, credite academice
- Titluri (calificări), ocupații, finalități/competențe
- Proceduri de asigurare a calității [vezi 2, p.34]

Elaborarea Cadrelor Naționale al Calificărilor va oferi instituțiilor de învățământ posibilități de proiectare și dezvoltare a unui curriculum creativ, va susține procesul

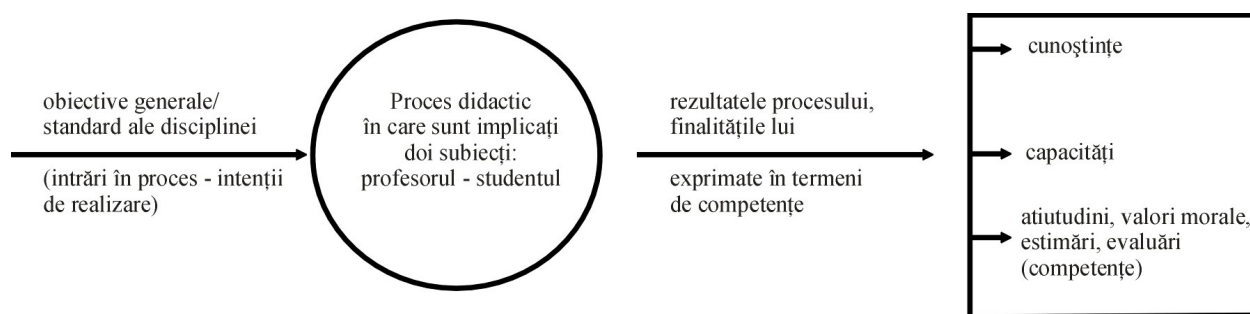
de recunoaștere a studiilor și actelor de studii, va încuraja mobilitatea academică a studenților și va facilita inserția absolvenților pe piața forței de muncă.

Finalitățile procesului educațional sunt în strânsă legătură cu produsele curriculare, începând cu programul educațional la domeniul de formare profesională, cu programul de studiu / planul de învățământ și nu, în ultimul rând, cu curriculum-ul disciplinelor de studiu.

Curriculum-ul disciplinar se axează pe problemele actuale ale dezvoltării teoriei și practicii educaționale, și anume a conceptului educației centrate pe cel ce învață, pe elev/student și orientate spre finalitățile procesului didactic exprimate în competențe.

În așa mod, curriculum-ul disciplinei asigură reperele principale în proiectarea didactică, în efectuarea procesului didactic și determinarea formelor lui de realizare: curs teoretic, activități practice, stagii de practică la disciplină etc., în identificarea strategiilor didactice de predare-învățare-cercetare și a celor de evaluare. Curriculum-ul disciplinei deține o funcție reglatoare a procesului educațional centrat pe cel ce învață și axat pe finalitățile lui exprimate în competențe, ele fiind deja stabilite/indicate în Cadrul Național al Calificărilor la domeniul de formare profesională și la programul de studiu la specialitate.

În curriculum-ul disciplinei de studiu sunt stipulate obiectivele – standard ale disciplinei, realizarea cărora va contribui la atingerea anumitor finalități / rezultate ce vor fi exprimate în competențe și vor constitui un sistem de cunoștințe, capacități, atitudini, valori.

Astfel, în curriculum-ul disciplinei competențele specifice ale programului de studiu sunt proiectate și concretizate prin obiectivele generale/standard ale disciplinei.

Următorul pas în proiectarea curriculară îl constituie delimitarea unităților de conținut și/sau de învățare și identificarea obiectivelor de referință/finalităților la fiecare unitate de conținut.

Obiectivele de referință vor concretiza prin descriptorii Dublin prin finalități concrete ce vor fi posibile de realizat la unitatea concretă de conținut, adică: ce vor cunoaște și înțelege; ce și cum vor aplica însușind unitatea dată de conținut; ce vor realiza în dezvoltarea capacităților analitice, de proiectare, creative prin studierea unității concrete de conținut; ce abilități de comunicare vor realiza la subiectul propus; în ce măsură parcurgerea unității date va contribui la formarea abilităților de

autoevaluare și conștientizare a necesităților de învățare, de utilizare a anumitor tehnici de învățare pentru dezvoltarea profesională.

Deci, putem conchide, că prin obiectivele de referință la fiecare unitate de conținut în curriculum-ul disciplinei de studiu sunt determinate finalitățile parcurgerii lor, ele fiind exprimate în termeni de competențe specifice corelate cu competențele specifice ale programului de studiu stipulate în Cadrul Național al Calificărilor.

În abordarea sa conceptuală curriculum-ul disciplinei se axează și pe variabila „strategii didactice”: strategii de predare – învățare; strategii de realizare a lucrului individual; strategii de cercetare; strategii de evaluare.

În compartimentele „Forme de organizare a activității didactice” și „Strategii și activității didactice” din curriculum-ul disciplinei sunt indicate ansamblul activităților de predare – învățare-evaluare la unitatea concretă de conținut.

„Strategia didactică” reprezintă componenta esențială a curriculum-ului. Fundamentarea și prezentarea acestora în curriculum-ul de bază are un caracter conceptual și generalizator, iar în curriculum-ul disciplinelor de studiu ele sunt concretizate și exemplificate în raport cu particularitățile disciplinei.

În primul rând, în curriculum-ul disciplinei este determinată tipologia cursului universitar, considerată ca una din formele principale ale activității didactice în învățământul superior, și anume: curs teoretic, curs aplicativ, curs integrativ, curs mixt etc.

Ora – curs poate fi realizată prin diverse modalități, și atunci vom distinge – prelegerea clasică, prelegerea problematizată, prelegerea – dezbateri, prelegerea cu oponenti etc. [3, p. 53-54]

În proiectarea cursului universitar cheia succesului va depinde în mare măsură de finalitățile scontate la fiecare oră corelate cu obiectivele de referință ale unității de conținut, ele la rândul lor cu finalitățile disciplinei, care reies din competențele specifice ale programului de studiu.

În formele de organizare și desfășurare a activităților didactice în învățământul superior un loc important îl are seminarul universitar, care îndeplinește diverse funcții și urmărește mai multe scopuri: de inițiere – introductiv; de aprofundare a problemelor din curs; de sistematizare; de aplicare a cunoștințelor teoretice în practică; de formare și dezvoltare a unor capacități de cercetare; de evaluare; integrativ etc. [3, p. 67]

În curriculum-ul disciplinei sunt identificate strategiile didactice de realizare a seminarului, obiectivele cărora vor corela cu obiectivele de referință proiectate pentru unitatea de conținut.

În proiectarea seminarului vor predomina finalități ce vor sistematiza și aprofunda cunoștințele studenților, vor contribui la înțelegerea lor, vor orienta studenții la activități aplicative, la activități analitice – predicative. Activitățile de lucru proiectate în grupe mici, sau activități fie individuale ori frontale vor dezvolta responsabilitatea studenților, abilități de lucru în echipă,

competențe de comunicare și conlucrarea interpersonală. Analiza rezultatelor activității studenților la fiecare seminar va contribui la conștientizarea necesității învățării permanente pentru dezvoltarea profesională personală.

Proiectând obiectivele pentru fiecare seminar profesorul va ține cont de: competențele specifice așale programului de studiu; de finalitățile disciplinei de studiu; obiectivele de referință ale unității de conținut; taxonomia integrativă a procesului didactic.

Strategiile didactice proiectate vor contribui la realizarea finalităților scontate și vor imprima un caracter activ, motivant, parcticipativ și creativ al studenților în cadrul orelor de seminar.

Activitatea / lucrul individual al studenților de în totdeauna a fost prezent în programele de studii, acordându-se o anumită pondere în evaluările finale. Odată cu implementarea Sistemului de Credite Transferabile de Studii (ECTS) activitatea independentă necesită instituționalizarea ei, ce se realizează prin cuantificarea ei în credite. Creditul academic este o unitate de măsură exprimată în cifre. Ea cuantifică munca pretinsă studentului pentru a parcurge și „a lua” disciplina, adică a finaliza studiul unei discipline cu o notă de promovare de la „5” la „10”. Un credit academic este echivalent cu 30 de ore de muncă pretinsă studentului ce include: participarea și activitatea la orele de curs, seminar și/sau laborator, activitatea individuală proiectată în curriculum-ul disciplinei, evaluările curente și sumative la disciplină.

Proiectarea corectă a activităților individuale ale studenților, fixarea lor în curriculum-ul disciplinei la fiecare unitate de conținut, monitorizarea și evaluarea lor are un loc important în realizarea finalităților proiectate.

Activitatea individuală poate fi individualizată și diferențiată, respectând astfel principiile esențiale ale didacticii: cel al individualizării și diferențierii instruirii, cel al accesibilității, al unui învățămînt centrat pe elev și axat pe finalități exprimate în termeni de competențe.

Proiectarea acestei activități în curriculum-ul disciplinei este inevitabilă și nu numai prin fixarea activităților (enumerarea lor), dar prin evidențierea finalităților scontate, a strategiilor didactice de realizare a lor și a criteriilor de evaluare a activității individuale. Activitatea individuală a studenților trebuie îmbinată cu activități de cercetare, or sinergia învățămîntului superior și a cercetării constituie cei doi piloni ai societății bazate pe cunoaștere. Activitățile de cercetare proiectate pot și trebuie să fie individualizate și diferențiate și nu, în ultimul rînd, legate cu cerințele mediului profesional pentru domeniul concret de formare. În așa mod, studentul va fi plasat în centrul procesului de instruire-cercetare-formare și dezvoltare profesională, va deveni un produs calitativ atît de mult așteptat pe piața muncii, un produs competent, adică cu rezultate calitative ale instruirii și cercetării, cu competențe necesare carierii lui de succes.

Proiectarea și individualizarea lucrului individual contribuie la asigurarea calității studiilor, la motivarea activității studenților, iar promovarea creativității, performanțelor, valorilor contribuie la dezvoltarea încrederii în sine, în posibilitățile proprii, în dezvoltarea profesională de succes.

Un rol aparte în curriculum-ul disciplinar îl are evaluarea rezultatelor academice, ce constituie o activitate destul de complexă. Rezultatele academice le putem clasifica în trei tipuri de bază, concepute într-un sistem, într-un ansamblu și anume: cunoștințe; (savoir) – a ști; capacități; (savoir faire) – a ști să faci; atitudini (competențe) (savoir etre) – a ști să fii.

Cunoștințele includ în sine date, fapte, noțiuni/definiții, evenimente, principii, teorii, concepte. Competența de cunoaștere și înțelegere presupune cunoașterea și înțelegerea elementelor structurale enumerate mai sus, explicarea și interpretarea lor. Tehnologiile de evaluare a lor sunt evidențiate în curriculum-ul disciplinei la fiecare unitate de conținut.

Nivelul de instruire a studenților stipulează nu numai cantitatea de informații și de surse acumulate, dar și valoarea lor operațională, adică cum pot fi ele utilizate în situații standard sau în noi demersuri cognitive, în activități practice. În așa mod sunt evaluate capacitățile la aplicare, de rezolvare..., de argumentare..., de demonstrare..., de analiză – sinteză ... și derivatele lor: comparare..., contrapunere..., sistematizare..., clasificare... etc. Sarcinile concrete sunt stipulate la fiecare unitate de conținut prin rezolvare de probleme, studiu de caz, transfer de cunoștințe în situații standard și/sau situații noi, inedite.

Problema evaluării atitudinilor, competențelor personale este un subiect actual și obiectul discuțiilor. Evaluarea rezultatelor integratoare se va realiza în raport cu finalitățile curriculare, prin sarcini concrete și corect formulate, prin teste cu itemi integrativi ce vor presupune: realizarea independentă a unor lucrări creative/productive; rezolvarea situațiilor de problemă/ de cercetare; formulare de probleme și sarcini în cercetarea profesională; elaborarea de noi idei, soluții...; adaptarea profesională la anumite situații; responsabilitate și acțiunea în echipă.

Evaluarea sumativă se va realiza în baza finalităților generale ale disciplinei exprimate în termeni de competențe.

Itemii pentru evaluările finale pot asuma cele trei categorii de competențe:

- a) de cunoaștere și înțelegere;
- b) de aplicare;
- c) profesionale, de integrare.

În primul caz se va evalua ce știe, cunoaște și înțelege studentul, cum poate interpreta și explica materia studiată.

În al doilea caz se va aprecia ce poate face studentul, cum aplică cunoștințele acumulate, adică capacitatea lui de a analiza, de a generaliza, de a compara, de a sistematiza și clasifica, de a argumenta răspunsul.

În al treilea caz se va aprecia cum studentul poate să integreze primele două rezultate: cunoștințele și capacitățile în condiții similare sau în contexte noi/inedite, cum poate aprecia, estima, lua decizii, argumentarea lor prin aprecieri și estimări proprii.

Și dacă studentul este plasat în centrul procesului educațional, în cadrul evaluării rezultatelor academice suntem obligați să-i oferim cât mai multe și ample posibilități de afirmare, de producere, de creare, de luare de decizii, de lucru în echipă și respectarea opiniilor proprii și cele ale colegilor. În așa mod, studentul va avea posibilitatea de autorealizare și autoevaluare conștientizând necesitățile învățării pentru dezvoltarea sa profesională.

O asemenea abordare a curriculum-ului disciplinei, când studentul este situat în centrul procesului educațional și devine subiectul principal al acestui proces, contribuie la dezvoltarea individuală a fiecărui student, la optimizarea calității instruirii universitare. În procesul didactic se instituie noi relații de conlucrare și colaborare „subiect-subiect” prin care se face un schimb dintre „experiența” unui subiect și „oportunitățile, motivațiile și responsabilitățile” celui de al doilea subiect. Finalitățile acestui proces complex sunt exprimate în competențe (un sistem de cunoștințe, capacități, atitudini, valori) atât de necesare fiecărui absolvent, mult așteptate în mediul profesional. Orice disciplină de studiu va contribui la formarea specialistului în domeniu ținând cont de competențele generale și specifice ale domeniului de formare profesională și ale programului de studiu.

În loc de concluzii...

Cuvântul „competență” are origine latină prin cuvântul *competere* - a fi în stare să..., a fi capabil să...

Competența, deci presupune un potențial de acțiune/activitate a unui individ. Ea se formează într-un lung proces de formare în instituții educaționale, de-a lungul carierii profesionale.

Prin finalitățile procesului de formare exprimate în competențe studentul este orientat spre profesionalizare, or competența duce la performanță, de ce nu, chiar la excelență...

Bibliografie

1. Cadrul Național al Calificărilor din perspectiva învățării pe parcursul întregii vieți: Culegere de documente și materiale. – Chișinău, ISIS, 2008.
2. Otilia Dandara, Angela Spinei. Elaborarea Cadrului Național al Calificărilor. Buletin metodic, - Chișinău, 2006.
3. Guțu Vladimir. Proiectarea didactică în învățământul superior: Ghid metodic. – Chișinău, 2007.
4. Valentina Chicu, Otilia Dandara, Viorica Goraș-Postică [et.al.] Educația centrată pe cel ce învață. Ghid metodologic. – Chișinău, 2009.
5. Guțu V. (coordonator), Chicu V., Dandara O., Solcan A., Solovei R., Psihopedagogia centrată pe copil, -Chișinău, 2008.
6. Chicu Valentina, Solovei Rodica, Hadîrcă Maria, Paniș Aliona, Cara Angela, Formarea continuă a cadrelor didactice în contextul educației centrate pe cel ce învață. Chișinău, 2010
7. Otilia Dandara, Svetlana Constantinov, Lia Scifos [et.al], Pedagogie: Suport de curs, Chișinău, 2010.
8. Muraru E., Curriculum-ul pentru disciplina Didactica istoriei, Chișinău, 2011.
9. Tatiana Cartaleanu, Olga Cosovan, Viorica Goraș-Postică (coord) [et.al.] Formare de competențe prin strategii didactice interactive, Chișinău, 2008.